

Καὶ κάτω ἀπὸ τὰ ψηλὰ κυπαρίσσια καὶ τὰ μισόγδυνα φρου-
τόδεντρα μερικὲς ταβέρνες, ὅλες ταπεινότητες, σὰν τὸ ποταμάκι, μὲ
κάτι ὅμως φιλέψιμο καὶ ἐλεγειακὸ σὰν κάτι τοποθεσίες κοντὰ στὴν
Ρώμη. Αὐτὸ τὸ χαριτωμένο ποταμάκι εἶναι ὁ Κηφισὸς καὶ ὁλοίδιός
τον, ὃχι ὅμως πεῖο τρομαχτικός, κατάξερος, σκονισμένος ὁ Ἰλισσὸς
ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριὰ ποῦ ἀγκαλιάζει κάτωθε τὸν Παρθενῶνα. Σ' αὐ-
τοὺς μέσα τοὺς κήπους, κάτω ἀπ' αὐτὰ τὰ ὠραῖα μεγάλα δέντρα στὸ
ἀσημόχρυσο χινόπωρο, θὰ ὠδηγοῦσεν ἡ καὶμένη ἡ Ἀντιγόνη τὸν
τυφλὸ τῆς πατέρα, πέρνωντας, ἴσως ἀνάπαντα, ὅταν εὑρίσκειν καλό-
σπλαγχο κόσμο, σὲ κανένα ξυλόσκαμνο γιὰ τραπεζάκι σὲ καμμιὰ
ἀπ' αὐτὲς τῆς ταβέρνες.

ΜΕΤΑΦΡ. ΑΠΟ ΤΟ ΑΓΓΛΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ, ΜΙΜΗ ΒΑΛΣΑ

VERNON LEE

ΟΙ «ΔΕΙΛΙΝΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ» ΤΟΥ κ. ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ

ΜΙΑ ΕΝΤΥΠΩΣΗ

Πληρώνουμε ὅλοι μας βαρὺ ψυχικὸ φόρο στὴ συνείδηση :

Κάποια στιγμὴ ἀναπάντεχη, θαμπὸ ἓνα μάτι ἀνασηκώνει βαρεῖα βλέ-
φαρα μέσα μας· ἀτάραχο ἓνα βλέμμα ἀναθωρεῖ—τάχα πονετικά ; χαρού-
μενα ; εἰρωνικά ;

Μιὰν ἀνησυχία, ἓνα λάφιασμα.—Τὸ μάτι δὲ θὰ ξανακλείσει πιά καὶ
τὰ γαμπὰ μακρόνυχτα τῆς ἀμφιβολίας κατὰσκαρκα θὰ μπηχτοῦν γιὰ πάντα.

Νά ὅμως καὶ τὸ ξεκούρασμα : Ἡ γεννημένη πεῖα συνείδηση ἀπὸ
ὀρμέμφυτη δύναμη σκύφτει πρὸς τὴ ζωὴ καὶ ὁ πυκνὸς πλοκαμὸς τῆς ἀνά-
λυσης ἀπλώνεται στὸ ἀστέρευτο κόχλασμα τῆς κίνησης—ν' ἀδράξει. Καὶ εἶ-
ναι ἡ Τέχνη.

Ἀπὸ ὁμοία πολὺτιμη πηγὴ εἶναι ἡ Τέχνη τοῦ κ. Νικολοῦδη. Τὸ φα-
νερόναι ἡ ἀκαταμάχητη ὑποβλητικότητά της, πὺν μὲ ἀνεπαίσθητες διαβα-
θμίσεις, μὲ ἀποχρώσεις λεπτές, δημιουργεῖ τὸ κατάλληλο περιβάλλον, καὶ
σταλάζει, καὶ στοῦ πιὸ ψύχραιμου ἀναγνώστη τὴν ψυχὴ, τὸ σπάνιο δηλητη-
τηριασμένο ἄρωμα τῶν φευγαλέων ὑπάρξεων ποῦ θροοῦν στὶς «Δειλινὲς
Κουβέντες». Τὸ δηλώνει ἀκόμα καὶ ἡ ξέχωρη ζωὴ ποῦ ἐμπνυχώνει κάθε πρό-
σωπο τῶν περιεκτικῶν διηγημάτων, ἡ χαρακτηριστικὴ καὶ ἀβίαστη στάση των,
τὸ μοῖραο τους γέλοιο ἢ κλάμμα, ὁ ἀκοίμητος πόνος τους, ἡ χαρὰ τους
ποῦ τόσο μοιάζει μὲ πόνο, τὰ μῖση τους, οἱ ἀγάπες τους.

Δὲν πρέπει καὶ ἡ πιὸ λεπτόλογη κριτικὴ νὰ ξεχωρίσει τύπους ἢ πρό-
σωπα ἀπὸ τὶς «Δειλινὲς Κουβέντες». Ὑποχρεώνεται νὰ δεχτεῖ τὸ σύνολο :
ἓνα κῆμα ναυαγημένων, ἀνακάτεμμα τελειωμένων πόθων, στερεωμένων ὁρ-
μῶν, ψαλλιδισμένων ἰδανικῶν, ἀνήσυχων ὑστερικῶν ὑπάρξεων, μετώπων ποῦ
τὰ σφραγισε τὸ παγερὸ φίλι τοῦ ἀνυπόμονου θανάτου, μεγάλων ὠραίων
ματιῶν ποῦ—πρὸτου σβύσουν—σὲ τελευταῖο λάγνο σελάγισμα λένε τὴ δίψα
τῆς ἀπόλαυσης, Καὶ φυσικὰ σ' ἓνα τέτοιο κῆμα ἀνθρωπότητος, κυριαρχεῖ ἡ
γυναικεῖα ὑπαρξή, μὲ τὴν τραγικὴ καὶ καταδικασμένη προσπάθειά της νὰ
φτάσει σὲ κάποια ἰσορροπημένη στάση, ποῦ νὰ συνδιάζει τῶν ἐνστικτῶν τὶς
πρωτόγονες ὁρμὲς μὲ τῆς ἐνσυνείδητης ζωῆς τὴ γαλήνη.

Βέβαια, οἱ «Δειλινὲς Κουβέντες», καμμιὰν δὲν ἔχουν σχέση με τὶς στερεότυπες ἠθογραφίαις καὶ τοὺς ἀνυχούς καταγκλιζήδες, ποὺ μονοπωλιακὰ περιου τροφοδότησαν τὴ συμβατικὴ νεολληνικὴ διηγηματογραφία. Γέννημα εἰλικρίνειας, παρατηρητικότητος ἄμεσης, χωρὶς παρεμβολὴ παραδεγμένου τὸ π ο υ φιλολογικοῦ, ἀποτυπώνουν, σὲ λακωνικὲς φράσεις ἀμελείκτης ψυχολογίας, ἀνθρώπινα ὑποδείγματα. Ὁ κ. Νικολοῦδης δὲν ἐπιρροεάστηκε ἀπὸ τὸ ἀσύστατο δόγμα ποὺ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸ νεοελληνικὸ διήγημα ν' ἀσχολεῖται ἀποκλειστικὰ μὲ ἑλληνικὸ θέμα. Ἡ ρωμηοσύνη—καὶ ἂν ἀκόμα κρύβει ἄδολο πυρῆνα ἰδιότυπο—στὸ ἀπλωμά της ὅμως, στὸ μοναδικὸ της σκόρπισμα, ἀνακατεῦτηκε μὲ τὶς ξενικὲς κοινωνίας, ἔζησε καὶ ζεῖ τὸ βίον τους, τὰ πάθη των. Δικαιωματικὰ λοιπὸν—καὶ μάλιστα σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν τόπον τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ, ὅπου οἱ φυλὲς σμίγουν καὶ στρώνονται σὲ κἄποιον ὁμοιόμορφο ἀνθρώπινο τύπο—ὁ τεχνίτης παραμερίζει κάθε αὐθαίρετο κριτήριον ἐκλογῆς θέματος. Τὸ θέμα τοῦ τὸ ὑπαγορεύει ἡ ζωὴ. Ἀρκετὰ ἐπέσε ὁ ζυγὸς τῆς θεωρίας ποὺ ἐδογματίζει: «νεοελληνικὴ τέχνη θὰ πεῖ ἑλληνικὸ θέμα», ἐνθ' ἡ σωστὴ πρότασις εἶναι ἀπλούστερη καὶ ριζικώτερη: «Ἑλληνικὴ τέχνη θὰ πεῖ ρωμῆος τεχνίτης.» Καὶ τραῦ μᾶς τὸ ἀποδείχνει πάλι ὁ κ. Νικολοῦδης. Μ' ὅλη τὴ ρευστότητα, τὴν γλύκα, τὸν πλοῦτον τῆς γλώσσας του δὲν ἀντιλαμβάνεσαι, δηλαδὴ δὲν προσέχεις κἄν σὲ ποιά γλῶσσα διαβάξεις. Νοιώθεις κατὰβαθα μόνο πῶς κἄτι γενικώτερα ἀνθρώπινο κινεῖται σὲ ρυθμὸ τόσο φυσικὸ, ποὺ παραμερίζεις τὸ ἐκφραστικὸ μέσον, τὴ γλῶσσα, τὴν τέχνη, γὰ ν' ἀκούεις τὸν ὁρῶν τοῦ πάθους, τοῦ πόνου, τῆς ἀγάπης, τῶν συναισθημάτων. Κι' αὐτὸ εἶναι Τέχνη, χωρὶς φυλετικὴ διάκριση.

Ἔτσι οἱ «Δειλινὲς Κουβέντες» εἶναι ἓνα μικρὸ ἀριστούργημα: καὶ γιὰ ἀπόδειξιν πειστικὴ θάπρεπε νὰ γυρεῖαμε τὰ ψεγάδια των: Ἀλαφρὲς ὑπερβολὲς ρητορικὲς, ἐλάχιστες ἐκζητήσεις ὕψους, κάποιες μακρινὲς θύμησης ξενικῶν—συγγενικῶν ὅμως—τεχνοτροπιῶν, καὶ μέτριος συμβατικὸς ρωμαντισμὸς στὸ παρουσίασμα καὶ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν προσώπων. Ἔχουν σημασίαν τέτοιαις τάξεως ψεγάδια; Ἡ ψυχὴ, ἡ ὁρμή, ἡ παρατήρηση, ἡ συνείδησις μὲ μιὰ λέξιν τοῦ κ. Νικολοῦδης παραμένει ἀκέραια, ἀτομικὴ. Κι' αὐτὸ ἐνδιαφέρει πάν' ἀπ' ὅλα.

Τὶς «Δειλινὲς Κουβέντες» τὶς πρωτοδιάβαζα, στὸ χειρόγραφο, μέσα στὸ τραῖνον. Γύριζα στὴν Ἀλεξάνδρεια ἓνα ἀπόγευμα κυριακάτικον—ἐξαιρετικὰ νοσταλγικὸ δεῖλιν, ποὺ ἡ γλύκα του σὰν νὰ ἦτανε ὑφασμένη ἀπὸ λεπτὲς ἴνες βουβοῦ πόνου. Διάβαζα μὲ τὰ μάτια ἄραγε ἢ μὲ τὴν ψυχὴ, μὲ ψυχὴ ἀνήσυχον, ταραγμένη, ποτισμένη ἀπὸ τὶς ἀμφιβολίας ποὺ σὲ κάποιες στιγμὲς μᾶς πλημμυρίζουν ἄθελα καὶ φέρουν θαρρεῖς τὴν ἀγωνίαν σὰν θειεῖα σχοινοῦ στὸ λαμό. Κλαῖγαν καὶ γελοῦσαν, ζοῦσαν ἀγαποῦσαν καὶ σβύνανε τὰ πρόσωπα. Ὑποβολὴ ἢ πραγματικότης; σὰν ν' ἄκουγαν τ' αὐτιά μου βαρὺ πηχτὸ θρόν κάποιων φτερουγισμάτων γύρω μου, πλάϊ μου: Λυωσμένα φτερουγίσματα τῆς πρόσκαιρης λαγνείας, ἀπότομα φτερουγίσματα τῶν μάταιων παθῶν καὶ πόθων καὶ ὁ μονότονος ἀμετάτρεπτος ρυθμὸς τῆς ἀνατριχιαστικῆς φτεροῦδας τοῦ θανάτου.

Ἀνατινάχτηκα. Γιατί ἔτρεχε τὸ τραῖνον; Γιατί κινιούμαστε; Πήγαινα κάπου τάχα; Πηγαινόμε κάπου;